

INTERVJU: Aleksander Kavčnik, rudar

Pri snovanju pravičnega prehoda se pozablja na knapovski ponos

BORUT HOČEVAR
borut.hocevar@finance.si

Aleksander Kavčnik je rudar od leta 1991. Rudar s srcem in dušo ter z rudarstvom v krvi. Njegov oče in stric sta bila rudarja. Doživel je tri nezgode, a se je vsakič vrnil v jamo. V pogovoru je odprl tudi temo, na katero pri snovanju pravičnega prehoda pozablja mo: knapovski ponos.

Pred devetimi dnevi ste dopolnili 30 let dela v rudniku. Kaj ste doživeli v tem času?

Vsega je bilo. Bilo je mešano, veselje in smeh, a tudi solze in žalost, ko je umrl moj idol, človek, ki me je učil prvih korakov v jami. Umrl je v zadnji delovni nesreči s smrtnim izidom. To ti pusti sledi. Nikoli pa nisem pomislil, da se ne bi vrnil v rudnik, čeprav sem bil trikrat poškodovan v stebrnem udaru. Strah pa je bil vsakič navzoč. Imel sem tudi poškodbo vida, zaradi katere sem se nehal ukvarjati s fotografijo in prodal fotografsko opremo.

Omenili ste stebrni udar. Kaj je to?

Lahko ga primerjate z dogodkom, ko tank pripelje na mi-

„Ko je bil štrajk, me je eden od sindikalistov nagovarjal, naj povem novinarjem, da sem bil že drugič poškodovan v stebrnem udaru in me je v jami strah. Halo? Nikoli ne bom pljuval po svojem kruhu.

Aleksander Kavčnik, rudar s 30-letnim stažem

no. Steber v jami popusti, loki, ki držijo obod proge, ne morejo več držati pritiska in popustijo. Vse, kar je na tleh, vrže v zrak meter ali več.

Se stebrni udar zgodi pogosto?

V tistih letih se je. Stebrni udar sem doživel v letih 2011, 2014 in 2018. Zdaj pa ni več tako močnih. Veliko se dela pri preprečevanju. A kot so nam povedali, je to narava. Stebrnega udara ne moreš predvi-

ALEKSANDER KAVČNIK

deti. Podobno je kot pri potre-su. Se zgodi.

Kako pa ravnajo drugi rudarji, ki so doživeli stebrni udar? Nehajo delati v pre-mogovniku?

Ne. Če so poškodovani, ne delajo več na delovišču in prevzamejo lažje delo, sicer pa ne. Pri stebrnem udaru leta 2018 nas je bilo več poškodovanih, trije smo bili zasuti. Moj najboljši kolega, moja desna roka, je rekel: »Sandi, če greš ti nazaj v ja-

mo, grem jaz tudi.« Imel je velike težave, a se je vrnil v jamo in tako tudi tretji sodelavec, ki ga je takrat zasulo.

Ko je bil štrajk, me je eden od sindikalistov nagovarjal, naj povem novinarjem, da sem bil že drugič poškodovan v stebrnem udaru in me je v jami strah. Halo? Nikoli ne bom pljuval po svojem kruhu. Potem so me klicali, naj dam telefonske številke rudarjev, ki so bili zraven pri stebrnem udaru. Nobe ne številke nisem dal. Noben rudar ne bo tega govoril. To je tako, kot če bi spraševali vojaka, ali bo streljal po nasprotnikih. To se ne dela. Po nesreči sem se vrnil na šiht. Čas za celi rane.

Od kod taka odločnost?

Poglejte na sliko. (Pokaže na steno, kjer so fotografije delavcev Premogovnika Velenje.) Tu piše: »To smo mi, skupina Premogovnik Velenje.« Vsa dolina je znana po knapovskem ponosu. Vidite ga lahko tudi na obrazu računovodkinje in čistilca kopalnice. Pokazal je ponos, ko sem ga slikal na njegovem delovnem mestu v Premogovniku Velenje. Ko slikam knapa, je ponosen: »Slikaj me, da bodo videli, s čim delam.« Takrat tudi jaz doživim zadovoljstvo kot fotograf. Od vsakega dobim pristen nasmeh. Delavka, ki pere oblačila, se ni hotela fotografirati, češ da ni fotogenična. Vseeno sem jo slikal in ji pokazal fotografijo: »Poglej, mar nimaš pristnega nasmeha?« Pogledala je in rekla: »Pa res. To pa lahko objaviš.« Tako je.

Kaj menite, zakaj se ta ponos ohranja?

Mislím, da zaradi težkega dela. Zaradi težkih razmer smo še bolj ponosni na svoje delo.

Razumem, da ste rudarji ponosni na svoje delo. Kako pa se ponos širi med drugimi v Šaleški dolini?

V dolini ni družine, ki ni tako ali drugače povezana s premogovnikom. Naš nekdanji direktor Milan Medved je rekel, da je

Velenje nastalo na premogu, zaradi premoga in iz premoga. To se čuti v vsej dolini. Dokaz je tudi Skok čez kožo, ko občani Velenja gledajo parado od vsepovsod, z vsakega balkona, ob cestah, na stadionu.

Menite, da ta ponos pre-malo upoštevamo, ko govorimo o opuščanju premoga?

Absolutno. Noben knap ni nikoli niti pomislil na pravični prehod. Rekli so nam: elektrika bo, rudarji pa bodo šli delat v Veplas ali Plastiko Skaza. Če vprašate rudarja, ki ima deset let delovne dobe, kam bo šel delat po zaprtju rudnika, bo odgovoril, da ne bo šel nikamor, ker je knap in bo knap ostal. To ti pride v kri.

Osebo poznam 80 odstotkov knapov. Poglejte kolega v garderobi. Ima 20 let delovne dobe. Kam bo šel delat čez deset let, ko naj bi bil premogovnik, o čemer sicer dvomim, zaprt? Delati zna samo to in se noče priučiti drugega dela. V premogovniku je pustil življenje. Jaz imam tudi druga znanja, lahko bi se zaposlil drugje in bi verjetno živel bolje, ne bi pa bil tako srečen in srčen človek. To mi je dala knapovščina. Za ta poklic sem se odločil tudi zato, ker sem mislil, da se bom po 28 letih upokojil, in sem računjal, da bom potem izkoristil svojo umetniško žilico. Zdaj se je to spremenilo.

Kako pa bodo upoštevali leta mlajšim, ki imajo deset let delovne dobe v premogovniku? Tega v pravičnem prehodu ni upošteval nihče. Kako bo s pravičnim prehodom za občane Velenja in Šoštanj? Je kdo omenil ugreznine? Kaj bo z nasipom, z ogrevanjem? Kot občan ne bom deležen pravičnega prehoda.

Imate prav, pri pravičnem prehodu govorimo, na primer, o delovnih mestih, razvoju, ogrevanju, nisem pa še slišal, da bi kdo pomislil na rudarski ponos.

Ne, tega ni mogoče poplačati. In še nekaj. Zaprli bomo TEŠ, ki ima najsodobnejše čistilne naprave, 350 kilometrov stran pa deluje termoelektrarna brez čistilnih naprav. V našem invalidskem podjetju HTZ so zaposleni težki invalidi, ki so dobili poškodbe v jami. Kaj bo pravičen prehod za te ljudi? Tega noben ne pove.

Kako je sicer z vašo pokojnino? Imate beneficirano delovno dobo?

Imeli smo jo do leta 2001. Zdaj imamo dodatno delovno dobo in poklicno pokojnino. Včeraj sem bil star 50 let, moj oče je imel pri teh letih 28 let delovne dobe v rudniku in je bil že tri leta upokojen. Meni pa manjkata še dve leti in deset mesecev.

Omenili ste poškodbe. Vam je delo v rudniku pustilo še kakšne druge zdravstvene posledice?

Ne. Je pa zelo težko najti 50-letnika, ki bi opravljal tako delo, na prvi bojni liniji v rudniku. Sem vodja pripravkega delovišča. Gradimo predore, delam pa več z glavo. Sicer pa pravi knap nikoli ne jamra. Če bi bil drugačen človek, po prvem stebrnem udaru ne bi šel več v jamo.

Kaj pa prah? V jami ga je veliko. Se pozna na pljučih?

Ne, prah od lignita ni nevaren za pljuča. Ta prah se izloči. Prah črnega premoga pa se nalaga v pljučih in rudarji v rudnikih črnega premoga umirajo zelo mladi. Prah črnega premoga je v obliki smrečice in se zatakne. Prah od lignita pa je okrogel in ga v nekaj dneh izločimo. Pri nas na pripravah rova je delo fizično težko in ne moreš delati z masko. Nosimo jo samo takrat, ko stroj reže in se na delovišču zelo kadi. Pri odkopu pa je drugače, tam je veliko prahu, delo je bolj statično kot pri nas in rudarji tam stalno nosijo maske.

Kako je z žvečenjem tobaka? Menda pomaga zoper prah ...

Ja, uh ... Žvečili smo ga, ker povzročajo nastajanje slin in z izpljunkom odstraniš prah iz ust. Do leta 2000 je bil v uporabi originalni žvakanac. Še jaz sem ga čikal, namočenega v rum. Nehal sem, ko ni bilo več uradne prodaje. Tobak so zdaj izpodrinile fuge, kot jim reče mo po domače.

Katera izkušnja iz jame je najbolj dragocena?

Tovarištvo. V ekipi nas je sedem, drug za drugega bi naredili vse. Sodeloval sem tudi pri izdelavi koledarja knapovske gate. Vse smo naredili sami, v podjetju HTZ so sešili spodnjice, pozirali so naši fantje, slikali naši fotografi. Koledar knapov v gatah je bil razprodan, prihodek smo namenili za dobrodelne namene.

Rekli ste, da ste po nesreči opustili fotografiranje. Za vedno?

Po nesreči leta 2018 nisem slikal dve leti. Potem sem začel s telefonom in objavljati na Instagramu. Opazili so me v agenciji Sidera, omogočili so mi uporabo njihove opreme in objavljali moje slike. Zdaj spet fotografiram. Decembra lani sem kupil podoben fotoaparata, kot sem ga imel pred poškodbo. Zdaj razstavljam v Šoštanju. Na razstavi je deset slik še od prej, 20 pa je posnetih s telefonom. Pokazati želim, da ne potrebujete drage opreme. Če delaš z dušo, narediš fantastične izdelke. Tudi v rudniku vedno delam z dušo.

Ustvarjamo trajnostno vrednost

v skupini KANSAI HELIOS s svojimi pametnimi premazi in rešitvami pomembno prispevamo k prihodnosti našega planeta in družbe.

Part of KANSAI PAINT

www.helios-group.eu

KANSAI HELIOS
Designing Excellence